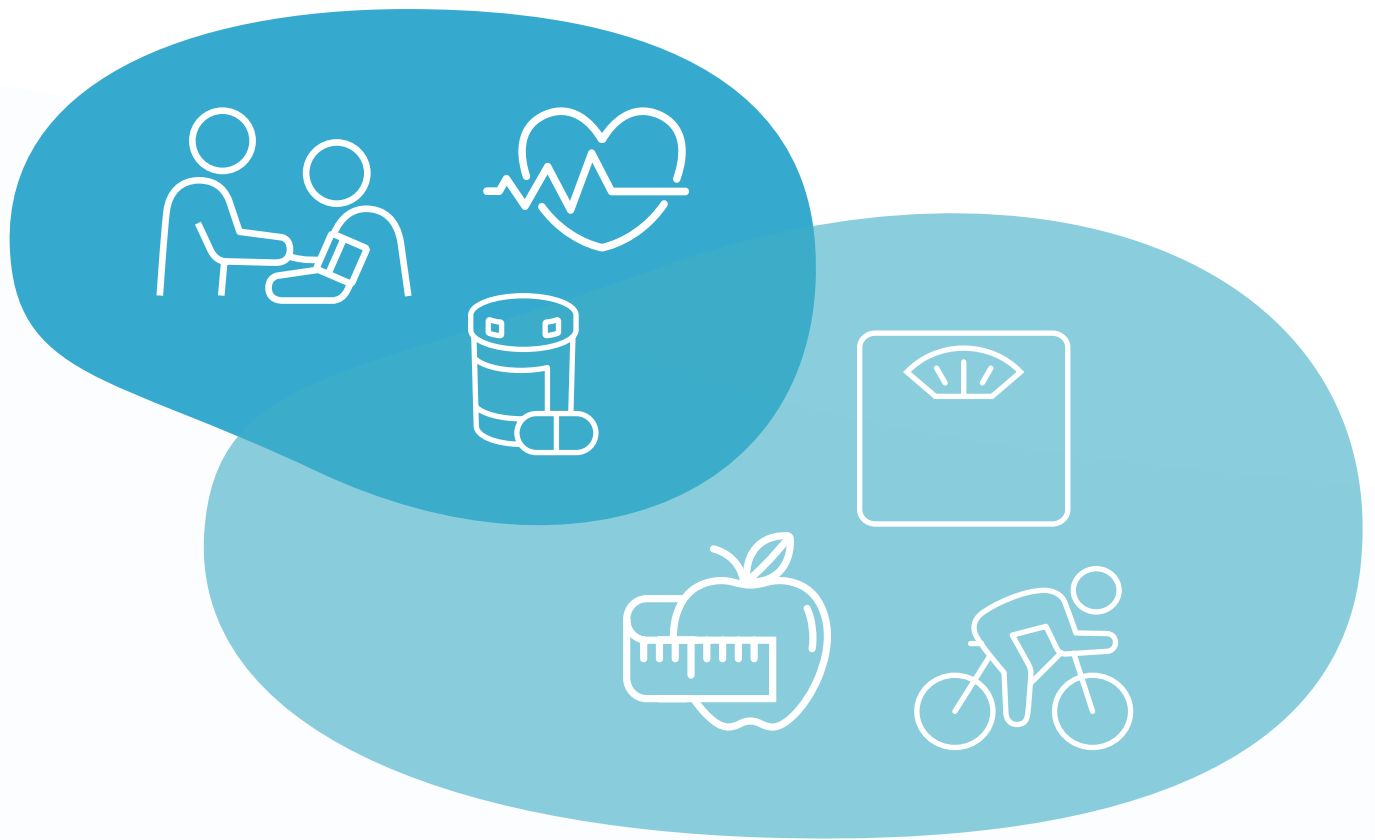

DICHTBIJ DE CLIËNT STAAT ZIJN APOTHEKER

VISIE PREVENTIE DOOR DE OPENBAAR APOTHEKER

COLOFON:

Het WSO-bestuur heeft in de zomer van 2021 opdracht gegeven tot het opstellen van een visie op preventie. Het visiedocument Visie preventie door de openbaar apotheker schetst de positie en ambitie van de beroepsgroep van openbaar apothekers, ten aanzien van preventieve zorg.

De visie is gerealiseerd met medewerking van praktijkapothekers uit het hele land.

Den Haag, 27 juli 2022

KNMP
Alexanderstraat 11
2514 JL Den Haag

INHOUDSOPGAVE

VOORWOORD	5
VISIE EN DOELEN VOOR 2025	6
INLEIDING: DOELGROEPGERICHTE PREVENTIE	7
APOTHEKER EN PREVENTIEVE ZORG	8
PREVENTIE DOOR SAMENWERKING	9
Openbaar apotheker midden in de wijk	9
Multidisciplinair samenwerken	9
DICHTBIJ DE PATIËNT STAAT ZIJN OPENBAAR APOTHEKER	10
BIJLAGE	11

VOORWOORD

Voorkomen is beter dan genezen. In de maatschappij, vanuit de overheid en in de zorg is er daarom in toenemende mate aandacht voor preventie. Denk hierbij aan het Nationaal Preventieakkoord, het vergoeden van de Gecombineerde Leefstijl Interventie (GLI) en het programma Preventie in het Zorgstelsel. Preventie is onderdeel van de gezondheidszorg. Het heeft als doel om te zorgen dat mensen hun gezondheid beschermen en bevorderen. Een tweede doel van preventie is het voorkomen van ziekten en hun complicaties, of om deze in een zo vroeg mogelijk stadium op te sporen. Als laatste wordt preventie gezien als een mogelijkheid om het zorggebruik en de zorgkosten minder hard te laten stijgen. Of zoals geformuleerd in de Toekomstvisie Openbare Farmacie 2025: “Openbaar apothekers willen door goede farmaceutische zorg bijdragen aan preventie en aan de behandeling en genezing van patiënten”.

De openbaar apotheker heeft een unieke combinatie van kennis over: het geneesmiddel, het menselijk lichaam en het menselijk gedrag. Vanuit dit kennisdomein zijn openbaar apothekers verantwoordelijk voor veilig, doeltreffend en doelmatig gebruik van geneesmiddelen. Met de farmaceutische zorg die de openbaar apotheker verleent, draagt hij bij aan de gezondheid van zijn cliënten en het voorkomen van aandoeningen en hun complicaties. Daarmee is preventieve zorg dagelijkse praktijk voor de openbaar apotheker. Zo zijn de bewaking van medicatieveiligheid en de begeleiding van goed gebruik van geneesmiddelen niet alleen voorbeelden van farmaceutische zorg, maar ook van preventieve zorg die bijdragen aan een vermindering van ziektelast en het voorkomen van complicaties met ziekenhuisopnamen als gevolg. Dit is belangrijk om de druk op de zorg beheersbaar te houden. Door factoren als vergrijzing en complexere zorgvragen neemt de druk op de eerstelijns zorg en in instellingen toe. De openbaar apotheker bevordert het verlagen van deze druk door preventieve zorg te leveren aan de cliënt. Daarnaast heeft de COVID-19 pandemie het belang van een fysieke gezondheid en mentaal welzijn nogmaals benadrukt.

Omdat alle openbaar apothekers zich dagelijks met verschillende vormen van preventie bezig houden, is het aan hen om een afweging te maken met welke intensiteit zij ook andere vormen van preventie kunnen en willen integreren in de dagelijkse praktijk. Voor preventie door de openbaar apotheker en het apotheekteam dat onder zijn verantwoordelijkheid werkt is deze visie met bijbehorende doelen vastgesteld. Deze visie preventie is een uitwerking van de Toekomstvisie Openbare Farmacie 2025.

Steven Verhagen-Smits, openbaar apotheker
KNMP-bestuurslid
WSO-voorzitter

VISIE EN DOELEN VOOR 2025

De visie preventie door de openbaar apotheker richt zich voor 2025 op de volgende punten:

- Openbaar apothekers zijn zich ervan bewust dat hun dagelijkse inspanningen vanaf de start van de behandelrelatie met de cliënt onderdeel uitmaken van (zorggerelateerde en geïndiceerde) preventie. Dit geldt in het bijzonder vanaf de eerste uitgifte van een geneesmiddel.
- Zorgverleners (medici/paramedici) in de eerste lijn kennen en erkennen het belang van de openbaar apotheker voor (zorggerelateerde en geïndiceerde) preventie.
- Openbaar apothekers werken actief samen met (para)medici voor de cliënt.
- Een groeiende groep van openbaar apothekers bespreekt samen met de cliënt tijdens bijvoorbeeld een medicatiebeoordeling of na een gezondheidscheck de leefstijl en (leef)omstandigheden om de gezondheid te bevorderen.
- Voor de cliënt is het vanzelfsprekend om vragen met betrekking tot geneesmiddelen, gezondheid en preventie met de openbaar apotheker te bespreken.

Om deze visie te realiseren zijn voor 2025 de volgende doelen vastgesteld:

- De openbaar apotheker is de geneesmiddelspecialist in de wijk. De kennis die hij heeft over het geneesmiddel, het menselijk lichaam en het menselijk gedrag gebruikt hij bij advies over geneesmiddelen en preventie
- Om preventieve zorg te laten landen binnen het apotheekteam bepaalt het apotheekteam gezamenlijk de te vervullen rol binnen preventieve zorg.
- De openbaar apotheker kent en maakt deel uit van een multidisciplinair zorgnetwerk waarin cliënten (waar nodig) doorverwezen worden en deze kan worden overgedragen. Ook maakt de openbaar apotheker verbinding met het sociaal domein.
- De openbaar apotheker investeert in een (zorg-)relatie met de cliënt, door consultvoering, en kan hierdoor preventieve zorg leveren en verbeteren.
- De openbaar apotheker betreft bij de farmaceutische behandeling de bredere context van de patiënt (patiëntgebonden kenmerken, persoonlijke omstandigheden en leefstijl).
- De openbaar apotheker maakt preventie zichtbaar door gezondheid en leefstijl repeterend in consulten terug te laten komen.

Deze visie preventie door de openbaar apotheker gaat uit van doelgroepgerichte preventie. Dit is een gangbare benadering van preventie, die verschillende (keten)partners veelal ook in de praktijk gebruiken (zie kader)¹.

DOELGROEPGERICHTE PREVENTIE

Er zijn verschillende begrippen om preventieve zorg te benaderen, waarbij de termen 'preventie', 'gezondheidsbevordering' en 'leefstijl' vaak naast en door elkaar gebruikt worden. Voor deze visie is er gekozen om te werken vanuit één begrip, namelijk preventie. Het begrip preventie kan op verschillende manieren ingedeeld worden (bijvoorbeeld naar doelgroep, fase van ziekte of type maatregel). Voor de visie preventie gaan we uit van de indeling naar doelgroep, ook wel doelgroepgerichte preventie genoemd. Met dit concept sluiten we aan bij de indeling die veelvuldig in de gezondheidszorg wordt gebruikt en die zowel het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS) als ook door zorgverzekeraars wordt gehanteerd.

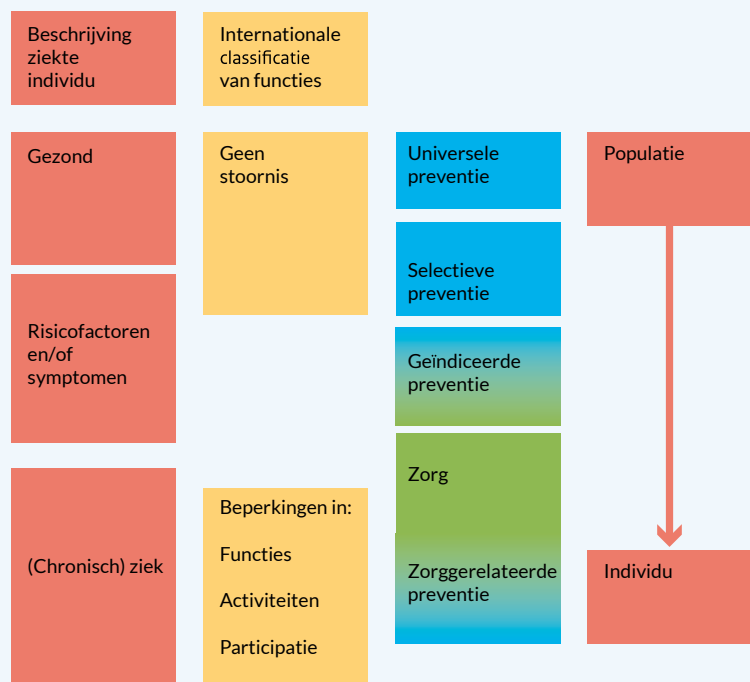
Doelgroep gerichte preventie kent de volgende onderverdeling:

a) **Universele preventie** richt zich op de gezonde bevolking (of delen daarvan) en bevordert en beschermt actief de gezondheid van de bevolking;

b) **Selectieve preventie** richt zich op bevolkingsgroepen met een verhoogd risico en voorkomt dat personen met één of meerdere risicofactoren (determinanten) voor een bepaalde aandoening daadwerkelijk ziek worden;

c) **Geïndiceerde preventie** richt zich op mensen met beginnende klachten en voorkomt dat beginnende klachten verergeren tot een aandoening;

d) **Zorg gerelateerde preventie** richt zich op mensen met een ziekte of aandoening en voorkomt dat een bestaande aandoening leidt tot complicaties, beperkingen, een lager kwaliteit van leven en/of sterfte.

Bron: Themarapport Volksgezondheid Toekomst Verkenning 2014

Om preventieve zorg gedegen te kunnen laten wortelen in de praktijk, is de bekostiging van de farmaceutische zorg die de apotheker levert essentieel, los van het ter hand stellen van geneesmiddelen. Vooruitlopend op een passende bekostiging kan de openbaar apotheker een eerste stap zetten in het ontplooiën van activiteiten op het gebied van preventie.

¹Zoals genoemd in het Nationaal Preventie Akkoord en in de brieven van de Staatssecretaris van VWS 'Bouwstenen voor een fundament ondertoekomstig preventiebeleid' (7 juli 2021) en 'Tussenevaluatie maatregelen preventie in het zorgstelsel' (5 juli 2019).

APOTHEKER EN PREVENTIEVE ZORG

De openbaar apotheker bevindt zich in een kennisdomein met een unieke combinatie van kennis over: het geneesmiddel, het menselijk lichaam en het menselijk gedrag. Vanuit dit domein staat de apotheker als geneesmiddelspecialist voor goede en veilige farmaceutische zorg voor de cliënt. Waar de openbaar apotheker zich elke dag bezighoudt met farmaceutische zorg, is hij ook dagelijks bezig met preventie. De openbaar apotheker draagt bij aan het verminderen van ziektelast, verbeteren van herstel, uitstellen of voorkomen van aandoeningen en het voorkomen van schade door geneesmiddelgebruik.

De farmaceutische zorg die de openbaar apotheker dagelijks levert, zoals medicatiebewaking en het bevorderen van therapietrouw, zorgt voor een vermindering van ziekten, ziektelast en het voorkomen van complicaties. Ook zorgt de openbaar apotheker ervoor dat geneesmiddelen beschikbaar zijn voor de cliënt, op het moment dat er geneesmiddeltekorten optreden. Verder stemt de openbaar apotheker het gebruik van geneesmiddelen af op de individuele cliënt en zijn (leef)omstandigheden. Dit doet hij door de begeleiding van goed gebruik van (zelfzorg) geneesmiddelen en aanpassingen in het medicatiegebruik bij veranderende omstandigheden. Deze persoonlijke zorg maakt het inpassen van het geneesmiddelgebruik in het dagelijks leven van de cliënt gemakkelijker. Zo zorgt de openbaar apotheker er voor dat de juiste geneesmiddelen voor de juiste cliënt op de juiste manier gebruikt worden.

Daarnaast ziet de medicatiebewaking niet alleen toe op de kwaliteit of juiste dosering van het geneesmiddel. Het is bij de medicatiebewaking ook van belang dat de openbaar apotheker alert is op de invloed van het geneesmiddel op de concentratie, visus, gewicht en evenwicht van de cliënt, zoals rijvaardigheid, gewichtsverhoging door medicatie en valpreventie. Dit zijn factoren die een grote rol spelen in het dagelijkse leven van de cliënt. Al deze handelingen vallen niet alleen onder goede farmaceutische zorg, maar ook onder zorggerelateerde en geïndiceerde preventie.

Preventie is daarmee een integraal onderdeel van de door de openbaar apotheker geleverde farmaceutische zorg. Duidelijk is dat de farmaceutische zorg van de openbaar apotheker zich grotendeels bevindt binnen de domeinen van de zorggerelateerde en geïndiceerde preventie. Er zijn daarentegen genoeg mogelijkheden voor de openbaar apotheker om zich ook te begeven op het terrein van selectieve en universele preventie. Denk hierbij aan pre-conceptieadvies en gezondheidschecks. Daarnaast zijn een aantal openbaar apothekers in de praktijk al aan de slag met het stoppen met roken en vaccinatie. Beide bieden mogelijkheden om de gezondheid van cliënten te bevorderen en (verergering van) ziekte te voorkomen. Het verwerken van medicatieafval is ook een vorm van universele preventie. De openbaar apotheker draagt hiermee bij aan een gezonde leefomgeving voor iedereen. Openbaar apothekers hebben ook de kennis en mogelijkheden om een stap verder te zetten en met de cliënt het gesprek aan te gaan over leefstijl en (leef)omstandigheden, met als vertrekpunt de farmaceutische zorg.

De openbaar apotheker kan in de behandelrelatie ruimte creëren voor de begeleiding van de cliënt. Een goede begeleiding kan betekenen dat cliënten laagdrempelig hun zorgvragen en behoeftes delen met de openbaar apotheker, en dat zij geneesmiddelen goed en veilig gebruiken om hun gezondheid te bevorderen. Om het belang van preventieve zorg en de rol van de openbaar apotheker daarin op de agenda te zetten, is het initiëren en faciliteren van praktijkonderzoek onderdeel van het beleid. Dit onderzoek is enerzijds gericht op het opvullen van kennislacunes en anderzijds op de evaluatie van interventies, waarin de openbaar apotheker een actieve rol heeft om daarmee de waarde van de openbaar apotheker te illustreren. Het praktijkonderzoek draagt zo bij aan het onderbouwen en zichtbaar maken van de rol van de openbaar apotheker.

PREVENTIE DOOR SAMENWERKING

OPENBAAR APOTHEKER MIDDEN IN DE WIJK

Cliënten weten de apotheek in de wijk goed te vinden en kunnen hier direct en zonder afspraak binnen lopen met hun (gezondheids)vragen. Dit maakt de openbaar apotheker de meest toegankelijke wetenschappelijk opgeleide zorgprofessional. De openbaar apotheker is de geneesmiddelspecialist en draagt bij aan de gezondheid van de cliënt. De openbaar apotheker kan bij gezondheidsgerelateerde vragen goed inschatten of een doorverwijzing noodzakelijk is en verwijst de cliënt zo nodig door naar andere zorgverleners in zijn zorgnetwerk en het sociaal domein.

Cliënten kunnen direct aan de apotheker en zijn apotheekteam vragen stellen over (recept)geneesmiddelen, kleine kwalen of zelfzorgmiddelen. De openbaar apotheker handelt vanuit de ambitie dat iedereen in Nederland toegang moet hebben tot goede farmaceutische zorg in de buurt. Daarentegen is het niet zo dat de openbaar apotheker puur geneesmiddelgericht werkt. De openbaar apotheker handelt vanuit de kernwaarden van zijn professie om tot een optimale begeleiding van de cliënt en samenwerking met andere zorgprofessionals te komen.

MULTIDISCIPLINAIR SAMENWERKEN

Voor preventie is een integrale aanpak cruciaal, waarbij verschillende partijen uit de domeinen van preventie, zorg en welzijn samenwerken. Dit geldt zeker voor preventie omtrent risicogroepen, zoals kwetsbare ouderen en mensen met metabole ontregeling. Multidisciplinaire samenwerking tussen de apotheker en andere (eerstelijns) zorgverleners is daarom een randvoorwaarde om preventieve zorg uit te voeren en te intensiveren. Binnen de multidisciplinaire samenwerking draagt de openbaar apotheker zorg voor een naadloze overdracht van (farmaceutische) informatie en ondersteuning en versterking van (para-)medische interventies. De openbaar apotheker werkt als medicatiespecialist samen met onder andere huisartsen, wijkverpleegkundigen, specialisten ouderengeneeskunde, fysiotherapeuten, diëtisten en huidtherapeuten.

Waar alle zorgverleners kennis en expertise hebben op hun eigen domein, is het belangrijk dat er verantwoordelijkheid wordt genomen voor een gedegen samenwerking in de praktijk. De laagdrempeligheid van de openbaar apotheker biedt verschillende kansen en mogelijkheden. De openbaar apotheker kan daarbij verbindend zijn in de samenwerking met (para)medici. Omdat de openbaar apotheker een centrale plek inneemt in de wijk, heeft hij de mogelijkheden om cliënten door te verwijzen naar andere (eerstelijns) zorgverleners. Samen met de cliënt en de andere zorgverlener(s) wordt nagegaan waar de behoeftes en wensen van de cliënt liggen.

Goede (multidisciplinaire) zorg beperkt zich niet alleen tot het gezondheidsdomein, maar strekt zich ook uit over het sociaal domein. Ook in het contact met het sociaal domein, wat is essentieel is om complete zorg te kunnen bieden aan de cliënt, kan de openbaar apotheker werken vanuit zijn centrale plek in de wijk.. Bekend is bijvoorbeeld dat mensen met schulden vaak een slechtere gezondheid, lagere gezondheidsvaardigheden en minder financiële mogelijkheden hebben om hun gezondheid te bevorderen. De openbaar apotheker kan hierin een signaalfunctie vervullen om cliënten met mogelijke multi-problematiek vroeg in beeld te krijgen en door te verwijzen. Bijvoorbeeld in het geval van financiële problemen, waardoor de cliënt het geneesmiddel niet ophaalt of de eigen bijdrage niet kan betalen. Maar denk ook aan een melding van het codewoord Masker-19 in de apotheek bij huiselijk geweld.

DICHTBIJ DE CLIËNT STAAT ZIJN OPENBAAR APOTHEKER

Over het algemeen is de behandelrelatie tussen de openbaar apotheker en de cliënt gericht op de gezondheidsklacht en zorgvraag van de patiënt in relatie tot de gebruikte geneesmiddelen. Maar dit is niet het hele verhaal. Want ook de cliënt en zijn omgeving zijn belangrijk voor de farmaceutische zorg.

Cliënten vertrouwen voor goede farmaceutische zorg en veilig gebruik van geneesmiddelen op de kennis en expertise van de openbaar apotheker. Door met elkaar in gesprek te gaan over verwachtingen, gezondheidsklachten, zorgvragen, de leefomstandigheden en persoonsgebonden kenmerken van de cliënt wordt aan de behandelrelatie gewerkt. Zo krijgt de openbaar apotheker een volledig beeld en stemt deze de farmaceutische zorg af op de persoonlijke situatie van de cliënt. Dit bevordert niet alleen het vertrouwen tussen de openbaar apotheker en de cliënt, maar ook de therapietrouw en het goed gebruik van geneesmiddelen door de cliënt.

Vanuit een basis van vertrouwen en de behandelrelatie kan de openbaar apotheker inschatten in hoeverre de cliënt behoefte heeft aan een gesprek over veranderingen van gedrag en leefstijl en daaropvolgend dit gesprek ook aangaan. Hierdoor kan de effectiviteit van de farmacotherapie versterkt worden. Een basis van vertrouwen en herkenning zijn hiervoor essentieel.

Een behandelrelatie op basis van vertrouwen en herkenning maakt ook dat de openbaar apotheker invulling kan geven aan de centrale rol in de wijk. De openbaar apotheker kan een cliënt laagdrempelig doorsturen naar andere zorgprofessionals in zijn zorgnetwerk en het sociaal domein. Op deze manier kan de openbaar apotheker daadwerkelijk dichtbij zijn patiënten staan.

BIJLAGE

Voorbeelden van soorten preventie in de gezondheidszorg en in de openbare apotheek

SOORT PREVENTIE	GEZONDHEIDSZORG	OPENBARE APOTHEEK
<p>Universele preventie richt zich op de gezonde bevolking (of delen daarvan) en bevordert en beschermt actief de gezondheid van de bevolking;</p>	<ul style="list-style-type: none"> Nationaal vaccinatieprogramma Programma 'Alles is gezondheid' 	<ul style="list-style-type: none"> Profylaxe (vaccinatie) Verstrekken jodiumpillen Innemen medicijnafval
<p>Selectieve preventie richt zich op bevolkingsgroepen met een verhoogd risico en voorkomt dat personen met één of meerdere risicofactoren (determinanten) voor een bepaalde aandoening daadwerkelijk ziek worden;</p>	<ul style="list-style-type: none"> Beweggroepen onder begeleiding fysiotherapeut, diëtist. Leefstijladvies en gezondheidsadvies lage SES, specifieke bevolkingsgroepen. 	<ul style="list-style-type: none"> Gezondheidschecks Medicatieadvies en Ramadan Zelfzorgadvies Uitvoering Nationaal Hitteplan Anticonceptie en pre-conceptie-advies Valpreventie
<p>Geïndiceerde preventie richt zich op mensen met beginnende klachten en voorkomt dat beginnende klachten verergeren tot een aandoening</p>	<ul style="list-style-type: none"> Gecombineerde Leefstijl Interventie/ leefstijl advies Stoppen met roken 	<ul style="list-style-type: none"> Zelfzorgadvies Bevorderen therapietrouw en patiënt empoweren/onderdeel maken van de eigen behandeling Begeleiding goed gebruik geneesmiddelen Begeleiding stoppen met roken
<p>Zorg gerelateerde preventie richt zich op mensen met een ziekte of aandoening en voorkomt dat een bestaande aandoening leidt tot complicaties, beperkingen, een lagere kwaliteit van leven of sterfte.</p>	<ul style="list-style-type: none"> Huisarts kan leefstijl/ gezondheidsadvies geven of doorverwijzen naar diëtist/ fysiotherapeut. Cardio-fitness. 	<ul style="list-style-type: none"> Begeleiding goed gebruik geneesmiddelen Farmacogenetica Bevorderen therapietrouw <p><i>NB aanpassing medicatiegebruik veranderende omstandigheden patiënt is medicatieveiligheid, nalaten is eigenlijk kunstfout.</i></p>

KNMP

Alexanderstraat 11

2514 JLDen Haag

T 070 373 73 73

F 070 310 65 30